

8. Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами. Стратегії їх стійкого розвитку.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА В ПСП «НИВА» ГАЙВОРОНСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.Б. Тернавська

Уманський національний університет садівництва, м. Умань (Україна)

К.Г. Тернавська

Уманський національний університет садівництва, м. Умань (Україна)

Постановка проблеми. Скотарство є однією з провідних галузей сільського господарства України і займає вагоме місце у вирішенні проблеми продовольчої безпеки держави, оскільки забезпечує потребу населення в цінних продуктах харчування – молоці та яловичині. Проте галузь перебуває в депресивному стані, що є результатом розриву економічних зв'язків виробників продукції скотарства та необґрунтованого встановлення низьких закупівельних цін переробними підприємствами. Це призвело до скорочення чисельності поголів'я ВРХ, зменшення продуктивності тварин і, як наслідок, зниження ефективності виробництва продукції практично в усіх сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз досліджень і публікацій. Економічна ефективність виробництва продукції скотарства означає одержання максимальної кількості продукції від однієї голови худоби при найменших затратах праці і коштів на виробництво одиниці продукції. Ефективність виробництва молока та яловичини включає не тільки співвідношення результатів і витрат виробництва, в ній відбивається також якість продукції і здатність її задовольняти певні потреби споживача. При цьому підвищення якості продукції скотарства вимагає додаткових затрат і уречевленої праці.

Питанням різних аспектів економічної ефективності виробництва продукції скотарства присвячені наукові праці багатьох вчених, проте організаційно-економічні умови функціонування цієї галузі постійно змінюються, що вимагає їх відповідної наукової оцінки. Необхідно більше уваги приділяти комплексному вирішенню проблеми ефективності ведення галузі скотарства, оскільки залишається низка проблем, особливо в ринкових умовах господарювання, що потребує врахування системної дії природних, технологічних та економічних чинників. Тому тема статті є актуальною та своєчасною.

Метою публікації є аналіз ефективності виробництва продукції скотарства в ПСП «Нива» Гайворонського району Кіровоградської області та пошук шляхів і напрямків її підвищення.

Основні результати дослідження. Економічне значення скотарства характеризується тим, що в багатьох господарствах України воно є головною галуззю. У середньому в сільськогосподарських підприємствах на скотарство припадає близько 45 % всіх трудових затрат рослинництва і тваринництва, 38 % витрат виробництва, майже 45 % товарної продукції сільського господарства. У скотарстві щорічно використовується приблизно 70 % загального обсягу кормів, які споживаються тваринами в сільськогосподарських підприємствах. З молока виготовляють різні молочні продукти харчування. Яловичина і телятина відзначаються високими смаковими якостями. За рахунок молочного скотарства у нашій країні виробляють 90-98 % молока і 60-65 % м'яса. Від скотарства одержують цінну шкіряну сировину, а також побічні продукти забою (кров, кишки, кістки, роги, волосся та ін.). Фармацевтична промисловість використовує кров і ендокринну сировину для виготовлення ліків. Крім того, галузь дає цінне органічне добриво, яке має важливе значення для підвищення родючості ґрунтів. Від однієї корови за рік можна одержати 10-12 т гною [1].

Об'єктом дослідження було обрано ПСП «Нива» Гайворонського району Кіровоградської області. Предметом – стан розвитку галузі скотарства в досліджуваному господарстві.

Розвиток галузі скотарства характеризується показниками: середньорічного поголів'я, валового виробництва, середньодобовим приростом живої маси ВРХ, щільністю поголів'я ВРХ на 100 га с.-г угідь та валовим виробництвом продукції скотарства на 100 га с.-г угідь (таблиця 1) [2] .

Таблиця 1

**Динаміка основних показників розвитку галузі скотарства
в ПСП «Нива» Гайворонського району Кіровоградської області**

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2008 р., %
Середньорічне поголів'я, гол						
ВРХ	423	376	346	359	344	81,3
Корови	214	166	204	300	243	113,6
Валове виробництво, ц						
- приріст ВРХ	603	640	519	643	548	90,8
- молоко	7394	7390	8858	9420	9652	130,5
Середньодобовий приріст ВРХ, г	390,6	466,3	411	490	436,4	111,7
Середньорічний надій на одну корову, кг	3455,1	4451,8	4341,6	3140	3972,0	114,9
Щільність ВРХ на 100 га с.-г угідь, гол	24	21	19	20	20	83,3
Щільність корів на 100 га с.-г угідь, гол	12	9	11	17	14	116,7
Валове виробництво на 100 га с.-г угідь, ц						
Приросту ВРХ	33,9	36,0	29,2	36,2	31,1	91,8
Молока	416,1	415,9	497,9	530,3	548,4	131,8

З таблиці 1 видно, що середньорічне поголів'я ВРХ в ПСП «Нива» скоротилося впродовж 2008-2012 років з 423 голів до 344 голови, тобто на

18,7%. Разом з тим скоротився і приріст живої маси ВРХ впродовж аналізованого періоду з 603 ц до 548 ц, або на 9,2%.

За досліджуваній період спостерігається збільшення середньодобових приростів живої маси ВРХ. Так, у 2008 році середньодобовий приріст складав 390,6 г, а у 2012 році вже 436,4 г або на 11,7% більше. Зменшилась щільність поголів'я ВРХ у розрахунку на 100 га с.-г угідь, з 24 до 20 голів, валове виробництво продукції скотарства впродовж 2008-2012 рр. зменшилося з 33,9 ц до 31,1 ц, або на 8,2%.

Одними з ключових факторів, котрі впливають на середньодобовий приріст виступає рівень годівлі та спосіб утримання ВРХ, тому саме на їх оптимізацію і має бути спрямована діяльність керівництва господарств.

При оцінці економічної ефективності виробництва продукції скотарства використовують як натуральні, так і вартісні показники. Натуральні самі по собі ще не вказують на рівень економічної ефективності виробництва, але є вихідними для її вимірювання. В умовах ринкових відносин зростає роль вартісних показників, які повніше враховують розвиток товарного обігу, сприяють зміцненню економічних зв'язків та госпрозрахунку [3].

Крім того в практиці визначення ефективності виробництва молока використовуються відносні показники, які характеризують величину одержаного ефекту на одиницю витрачених ресурсів або величину змін фактичних показників порівняно з базовими. Це рівень рентабельності виробництва молока і норма прибутку, індексні та процентні форми, що відображають зміни показників, рівень товарності виробництва, а також структура усіх витрат виробництва за статтями або елементами затрат, що відображають структуру використаних у виробництві ресурсів.

Перелічені вище показники можуть характеризувати не тільки стан ефективності виробництва в певному періоді, а й мають критеріальний характер, тобто є мірилом оцінки стану ефективності виробництва молока. Розглянемо показники економічної ефективності виробництва живої маси ВРХ в ПСП «Нива» Гайворонського району (табл. 2.).

Таблиця 2

**Показники економічної ефективності виробництва живої маси ВРХ
в ПСП «Нива» Гайворонського району Кіровоградської області**

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2008 р., %
Середньодобовий приріст ВРХ, г	390,6	466,3	411,0	490,0	436,0	111,7
Виробничі витрати на 1 голову, грн	1629,3	1925,3	2534,7	277,9	3300,0	202,5
Виробнича собівартість 1 ц приросту, грн	1142,9	1131,1	1689,8	1551,0	2071,5	181,2
Повна собівартість 1 ц живої маси ВРХ, грн	973,3	1201,1	1499,2	1670,5	1760,0	180,8
Фактична ціна реалізації 1 ц живої маси ВРХ, грн	875,0	956,0	990,5	1356,4	1441,8	164,8
Сума прибутку(збитку) 1 ц живої маси ВРХ, грн	-102,7	-132,6	-508,1	-314,1	-318,2	309,8
Прибуток (збиток) на 1 голову ВРХ, грн	2161,7	1375,5	1800,6	2255,7	2703,5	125,1
Рівень рентабельності (збитковості),%	-10,6	-11,03	-33,9	-31,4	-18,1	7,5 в.п.

Виробничі витрати понесені на вирощування однієї голови ВРХ впродовж 2008-2012 років збільшилися з 1629,3 грн до 3300 грн, або на 102,5%. Виробнича собівартість 1 ц приросту живої маси ВРХ впродовж 2008-2012 рр. збільшилася з 1142,9 грн до 2071,5 грн, або на 81,2 %. Повна собівартість 1 ц реалізованої живої маси збільшилася з 973,3грн до 1760,0 грн або на 80,8%. В свою чергу збільшилася і ціна реалізації 1 ц живої маси ВРХ з 875,02 грн у 2008 році до 1441,8 грн у 2012 році. Собівартість продукції перевищує ціну її реалізації протягом усього періоду дослідження, тому й спостерігаємо

збиткове виробництво приросту живої маси в 2008-2012 рр. За аналізований період збиток від реалізації 1 ц живої маси ВРХ зріс на 209,8%, а рівень збитковості – на 7,5 в.п.

Економічна ефективність виробництва молока характеризується системою показників, які наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Показники економічної ефективності виробництва молока в ПСП «Нива»

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2008 р., %
Поголів'я корів, гол.	214	166	204	300	243	113,6
Середньорічний надій на одну корову, кг	3455,1	4451,8	4341,6	3140	3972,0	114,9
Собівартість 1 ц молока (повна), грн	111,5	116	145,2	154,0	184,1	165,1
Фактична ціна реалізації 1 ц молока, грн	188,4	156,8	253,8	298,4	254,7	135,2
Прибуток на 1 ц молока, грн	76,9	40,8	108,6	144,4	70,6	91,8
Прибуток на 1 корову, грн	6083,2	6753,6	10225,5	8723,32	9360,1	153,9
Рівень рентабельності, %	68,9	35,2	74,8	93,7	38,4	-30,5 в.п.

Аналізуючи дану таблицю, бачимо, що поголів'я корів збільшилося з 214 голів у 2008 році до 243 у 2012 році. Позитивною тенденцією є те, що ПСП «Нива» отримувало прибутки від реалізації молока протягом усіх 5 років, хоча й собівартість 1 ц молока зросла на 65,1 % в 2012 р. порівняно з 2008 р., але вдалося підвищити ціни реалізації на 35,2% 1 ц молока в 2012 році порівняно з 2008 роком. Рівень рентабельності теж на досить високому рівні У 2010 році він становив 74,8 %, а в 2011 році: 93,7%, однак у 2012 р. рівень рентабельності знизився на 30,5 в.п. порівняно з 2008 роком.

Результати проведеного дослідження засвідчили необхідність пошуку внутрігосподарських резервів підвищення обсягів виробництва продукції скотарства в ПСП „Нива”. На нашу думку значним резервом збільшення виробництва продукції скотарства, підвищення її конкурентоспроможності є якісні параметри: поліпшення породно-племінних характеристик тварин; забезпечення збалансованої годівлі; зміцнення матеріально-технічної бази галузі; поліпшення санітарно-гігієнічних умов утримання тварин і праці персоналу; впровадження прогресивних систем матеріального стимулювання, які б забезпечили зацікавленість у підвищенні якості продукції тощо.

Список літератури

1. Рудич О. О. Сучасний стан та тенденції формування сировинної бази м'ясопереробних підприємств / О. О. Рудич // Вісник аграрної науки. – 2010. – № 6. – С. 79–81.
2. Зведені річні звіти ПСП «Нива» Гайворонського району Кіровоградської області за 2008–2012 рр.
3. Збарський В.К. Економіка сільського господарства: Навч. посіб. / В.К. Збарський, В.І. Мацибора, А.А. Чалий та ін. – К.: Каравела, 2009. – 264 с.